

ressò mont-roigenc

EL SEGLE XIX, UN TEMPS CONVULS

17: EL FINAL DEL REGNAT D'ISABEL II (1860-1868)

Martí Rom
www.martirom.cat

09-04-2021

Havíem deixar enrere la Segona Guerra Carlina (1846-1849), també dita dels “Matiners”. Estàvem en ple regnat d'Isabel II i havíem vist com el 1860 hi havia un nou intent, ara més fallit que mai, d'insurrecció carlina comandat pel capità general de les Illes Balears Jaime Ortega desembarcant a Sant Carles de la Ràpita. Aquella insurrecció tan sols va durar dos dies. Carles VI, que havia entrat d'amagatotis, va haver de sortir d'Espanya expulsat i amb la promesa, que després trencaria, que renunciava a qualsevol reclamació del tron.

La vida continuava. El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 28 de maig de 1860, du una informació curiosa, esmentant els dipòsits de sal (alfolies) que hi havia a la província de Tarragona. Un dipòsit central a Tarragona, n'abastia dos que havien de concentrar les demandes de la resta de la demarcació. Aquests eren: Reus i Montblanc. El primer, tenia una capacitat de 6.000 quintars¹. El consum anual era de 12.100 quintars i la quantitat que sempre havia d'emmagatzemar, era de 2.200. Les xifres del de Montblanc són: 900 / 3.400 / 900. Com ja veiem, la sal era un bé preuat.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 6 de juny de 1860, hi ha el nombre d'electors contribuents, elegibles, regidors i de districte electorals per cada poble. Ara Mont-roig ja surt al districte electoral de Reus. Fins ara l'havíem trobat al de Falset. Diu que hi haurà 110 electors contribuents, 73 elegibles, 1 alcalde, 2 tinentes d'alcalde i 9 regidors (total: 12) i dos districtes electorals al poble. Sabem que Mont-roig el 1860 tenia 2.308 habitants² i sols tenia 110 electors. És un 4'8 %. Era aquella “democràcia”.

En endavant, anirem trobant notícies sobre mont-roigencs buscats per la justícia. “*La escuadra de Riudoms, auxiliada del Sr. Alcalde de Monroig, procedió a la captura de Francisco y Pedro Aragonés, naturales y vecinos de dicho punto, y fueron puestos a disposición del Sr. Juez del partido de Reus que los tenía reclamados...*”³. No es diu el motiu.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 15 d'agost de 1860, publica la contribució per immobles de cada poble. Esmenta que és trimestral. A Mont-roig, li correspon 28.858 rals. Al “Boletín ...” del 17 d'agost de 1860 hi ha el nombre de joves de cada poble a sortejar per al servei militar. A Mont-roig n'eren 25⁴.

---

¹ Uns 50 quilos.

² “Evolució de la població de fet”, publicada pel IDESCAT.

³ “Diario de Barcelona” del 13 d'agost de 1860.

⁴ Riudoms: 32, Cambrils: 14 i Montbrió: 14.

A la “Revista del Centre de Lectura de Reus”, del gener de 2000, hi trobem l’article “150 anys de la primera sortida excursionista”. Tracta de l’anada d’uns membres d’aquella entitat que el 18 de juliol de 1860 van organitzar una excursió des de Reus a la Mola de Colldejou per observar un eclipsi de sol. “*En arribar al poble (Mont-roig) van causar alarma entre els vilatans, que no esperaven pas una visita tan nombrosa, i a més anaven acompanyats per la Guardia Civil (eren temps de carlins)*⁵. Visitaren el poble i constataren que havia començat la construcció de l’església, que era molt gran, tant com la catedral de Lleida segons comentaren alguns excursionistes. Feren nit a Mont-roig i l’endemà, encara fosc (eren les tres de la matinada) començaren a caminar cap a Colldejou. Portaven torxes i els feia de guia el guarda del camp de Mont-roig. El camí era un senderó escabros que s’anava endinsant per la muntanya travessant aviat el barranc de Rifa. Per fi es féu de dia i pogueren veure l’entorn. Tenien a l’esquerra una muntanya alta que semblava que estigués embolcallada amb un sudari blanc (devia ser la muntanya blanca)... era hora de preparar els aparells que havien pujat per fer l’observació de l’eclipsi: un telescopi, tres octants, una ullera de cambra fosca, dos baròmetres, dos termòmetres i un higròmetre.... El fenomen començà a les dues i tres minuts i quaranta-cinc segons de la tarda, el màxim de l’eclipsi fou a les tres i tretze minuts. Tothom estava fent observacions, els bens i les cabres que pasturaven estaven callats... Poc a poc retornà la llum, l’entusiasme fou general... i iniciaren la llarga i fatigosa baixada...”.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, de l’1 d’octubre de 1860, hi ha la relació de pobles afectats per l’oïdium. Són 41, dels quals 4 diuen que ha afectat tota la collita: Cambrils, Mont-roig, Riudoms i Vilanova d’Escornalbou. D’altres 9 diuen que al 90% o més: Alforja, Almofter, Castellvell, La Bisbal del Penedès, La Selva del Camp, Montbrió, Roda de Berà, Sant Vicenç de Calders i Vila-seca.

El “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 19 de novembre de 1860, publica l’ordre de posar bústies públiques als pobles: “*Los alcaldes... dispondrán se coloque en sitio público y conveniente una caja-buzón donde los vecinos y transeúntes podrán depositar la correspondencia, y recogerla a su paso los peatones-conductores...*”. En la molt extensa relació dels pobles de la província de Tarragona que ho han de fer, hi ha Mont-roig⁶.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 27 de novembre de 1860, hi trobem “*la contribución de Inmuebles, Cultivo y Ganadería*” que correspondrà al 1861. Diu que Mont-roig té una “riqueza disponible” de 623.096 rals i, després de mil i una consideracions, li toca pressupostar, en la suma de les despeses municipal i provincials, 116.506 rals⁷.

He trobat informació del cens de 1860. Diu que Mont-roig té 2.308 habitants, 1.114 homes i 1.169 dones; a més, hi havia 13 “homes transeünts” i 12 “dones transeünts”. La qual cosa dona, 1.127 homes i 1.181 dones. Els solters eren 610 i les solteres 577. Els casats eren 473 i les casades 479. Els vidus eren 44 i les vídues 125. Faré un resum de la

---

⁵ Poc temps abans, el 2 d’abril, hi havia hagut el desembarcament del general Ortega a Sant Carles de la Ràpita.

⁶ Vegeu també el text “Mont-roig: correus, telegrafia, electricitat i telèfon” del llibre “Mont-roig: esberles d’un mosaic esbocinat” de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 525.

⁷ Riudoms: 1.081.822 / 189.539, Cambrils: 848.226 / 153.103 i Montbrió: 306.215 / 64.714.

distribució per edats. De 25 a 40 anys: 230 homes i 239 dones; de 41 a 60 anys: 237 homes i 272 dones; de 61 a 70 anys: 54 homes i 60 dones; de 71 a 80 anys: 20 homes i 20 dones; de 81 a 85 anys: 1 home i 2 dones; de 86 a 90 anys: 4 dones i de 91 a 95: 1 home. També es dona una altra informació important. No saben llegir ni escriure: 738 homes i 1.043 dones; saben llegir però no escriure: 29 homes i 35 dones i, finalment, saben llegir i escriure: 360 homes i 103 dones. En percentatges tenim que tan sols un 20% de la població sabia llegir i escriure, dels quals els homes era un 32,3 i les dones un 8,8 %. Dels homes eren tan sols una tercera part els que sabien llegir i escriure, i en les dones eren pràcticament unes poques.

El 1860 el “ferro-carril” arriba a Lleida, en un primer pas per anar a Saragossa. Aquest any també es produeix el “Proyecto de fusión de las empresas de ferro-carriles de Barcelona a Mataró y Gerona, y de Barcelona a Granollers y Gerona”. Entre els que firmen hi trobem aquell “americano” mont-roigenc, Ferran Ferratges Ballester, el pare del que seria primer marquès de Mont-roig. La nova empresa serà “Caminos de hierro de Barcelona a Gerona”, unia les dues línies inicials de Barcelona a Mataró (1848) y de Barcelona a Granollers (1854). Arribaria a Girona el 1862. Ferran Ferratges deuria invertir part de la seva fortuna feta a Cuba en els ferrocarrils, la qual cosa li dona un lloc a la Junta Directiva. Fins al 1869 el trobem en diverses Memòries anuals d’aquella companyia.

L’1 de gener de 1861, Don Fernando, germà de Carles VI, moria a Trieste d’escarlantina. Tenia 27 anys. El dia 5 va començar a tenir febre el propi Carles VI, i al cap de pocs dies també la seva esposa Carolina de Borbó. Moririen,, respectivament, el 13 i el 14 de gener. Tenien 43 i 41 anys. Llavors, lògicament, la herència carlina havia de passar al germà de Carles VI, Don Juan, que ara seria Joan III. Hem vist que, aquest, havia reconegut l’autoritat de Les Corts i també va acabar reconeixent la seva cosina Isabel II com a legítima reina d’Espanya. A més, les seves posicions més laiques no eren ben vistes pel carlisme més radical. Tot això, l’apartava de ser el cap dels carlins. Per seguir la línia dinàstica del carlisme, haurem de fer una mica de resum d’aquesta família. Carles V s’havia casat en primeres núpcies amb Maria Francisca de Braganza, filla de Carlota Joaquina de Borbó, filla aquesta del rei d’Espanya Carles IV. O sigui que aquesta Carlota Joaquina era germana de Ferran VII i Carles V (entre d’altres). És a dir, aquest darrer es va casar amb la seva neboda. Aquest matrimoni tindria: el que seria Carles VI, Don Juan i Don Fernando (acabem de veure que moria pocs dies abans del seu germà Carles V, el 1861). Carles V es va casar en segones núpcies amb la seva cunyada Maria Teresa de Braganza; però no tindrien descendència. Ara anem al moment de la mort de Carles VI. Vist que Don Juan, el que havia de ser Joan III, abdicava, Maria Teresa de Braganza (la segona esposa de Carles VI) reclama, el 25 de setembre de 1864, que la successió ha de correspondre al fill de Don Juan, Carlos de Borbó, que seria conegut com a Carles VII.

A la revista “La América. Crónica Hispano americana”, del 24 de gener de 1861, hi trobem que la Diputació de Tarragona reparteix 80.000 rals entre els pobles més afectats per aquella malura de les vinyes, del “oídium Turkey”. Entre els 27 esmentats hi ha Mont-roig amb 8.916 rals.

Tornem a trobar un mont-roigenc entre les desercions del servei militar: “*La escuadra de Arbós capturó en la Villa de Sitges, a Francisco Vidiella y Ferratges*”, natural y vecino de Monroig, por ser quinto prófugo de este pueblo; y fue puesto a disposición del señor alcalde del mismo...”⁹. Sabem que era d’una família benestant.

En el diari “La Correspondencia de España. Diario universal de noticias”, de Madrid, del 26 de febrer de 1863, hi trobem una societat coral mont-roigenca: “*Durante el último mes... se han constituido seis nuevas sociedades euterpenses. Una en Monroig (provincia de Tarragona) ... Desde la celebración del último festival pasan ya de veinticinco las sociedades corales que se han organizado en Cataluña...*”. Era la “Céres”¹⁰. Fou una de les participants del quart gran festival d’Euterpe i segon concurs de societats corals que es van fer els dies 4, 5 i 6 de juny als “Campos Elíseos” de Barcelona, sota la direcció de Josep Anselm Clavé, “*fundador de la primera sociedad coral de España y director general de los coros euterpenses*”¹¹.

Aquests són anys de govern de la Unió Liberal, amb el general O’Donnell. A partir de 1861 els partits moderats i progressistes comencen a tenir discrepàncies dins d’aquella Unió Liberal. Tan Antonio Cánovas del Castillo com el general Joan Prim no es senten còmodes. Finalment, el 2 de març de 1863, la Reina ha d’acceptar la renúncia de O’Donnell. El 1863 tot i guanyar la coalició de progressistes, demòcrates i republicans, la Reina ordena, el 16 de setembre de 1864, governar, un altre cop, al conservador Ramón Maria Narváez. En endavant, aquells partits optaran pel “retraimiento”, a allunyar-se de la política oficial i no participar en les eleccions. També esperonen els intents militars insurreccionals, els dits “pronunciamientos”. Del 1863 al 1868 serà un període d’autoritarisme que conduirà al final del regnat d’Isabel II.

Sabem que a Mont-roig, a finals del segle XIX, ja hi havia dos casinos que eren l’expressió de les dues grans tendències polítiques: els liberals-republicans i els conservadors monàrquics (principalment carlins). Les primeres notícies les tenim, el 1863, del que en aquella època es deia “El Porvenir”¹², de caire liberal i republicà. Desconeixem quina era aleshores la seva ubicació al poble. A l’Arxiu Històric de Tarragona es pot consultar diversa informació corresponent a aquesta Societat¹³. La informació més antiga és un Reglament aprovat pel governador el 23 de març de 1863 i modificat, en junta general, el 16 de març de 1879. En aquell 1863, el president era Ramon Sabater, i el secretari Josep Negre¹⁴. Aquesta societat sabem que, a partir de 1876, es trobava a “cal Panadero” (actual carrer de Francesc Riba i Mestre núm. 6)¹⁵.

---

⁸ Aquest deu ser germà de Josep Vidiella Ferratjes, propietari del “Mas del Tita”. Vegeu el text “Mas del Tita” de Martí Rom publicat en el web del “Ressò mont-roigenc” el 5 de febrer de 2020.

⁹ “Diario de Barcelona”, del 26 de juliol de 1861.

¹⁰ Vegeu el text “Societat coral La Céres de Mont-roig” al llibre “Mont-roig: esberles d’un mosaic esbocinat” de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 407.

¹¹ “El Lloyd español. Diario político independiente”, del 4 de juny de 1864.

¹² A partir del 1905 seria “El Porvenir Democrático”.

¹³ He d’agrair l’ajut que em va donar llavors en Josep Maria Grau Pujol.

¹⁴ És Josep Negre Duch. El trobarem al “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” de l’1 de gener de 1868 en la relació d’electors rellevants per Mont-roig. Diu que és mestre de primera ensenyança.

¹⁵ En un comunicat enviat al governador, el 23 de setembre de 1888, firmat per Ramon (?) Gassó, diu: “*Tengo el honor de participar a V.E. que desde doce años acá esta sociedad está instalada en el primer piso del nº 61 de la calle Mayor de esta población, sin que hasta la fecha se haya pensado en trasladarse a otra calle ni casa...*”. És a dir, des del 1876 la seu estava en el núm. 61 del carrer Major. Sabem que al segle XIX el carrer Major baixava cap a l’eixample i continuava a l’actual carrer Francesc Riba i Mestre

El 9 d'agost de 1863, el govern civil autoritza a Josep Vidiella a dur viatgers entre Reus i Mont-roig. Un “*servei de tartanes per a viatgers i mercaderies*”¹⁶. No fou fins a inicis del segle XX que les tartanes van deixar pas a un “*autoòmnibus*”¹⁷. Del 1863 al 1864 Josep Jordi Munté seria l'alcalde de Mont-roig¹⁸. Ja ho havia estat el 1850¹⁹.

El partit Demòcrata havia sortit d'una escissió del Partit Progressista, el 1849. Demanava el ple dret dels ciutadans, les llibertats individuals i el sufragi general. A diferència del Partit Progressista, abjurava de la monarquia i reclama una república. Entre els seus homes rellevants hi havia el republicà moderat Emilio Castelar i el republicà federalista Francesc Pi i Margall. En els anys seixanta, el partit progressista era tan sols una agrupació de notables en permanent conspiració. A partir del 1864 succeeixen diversos “pronunciamientos” dels liberals progressistes. Això va obligar alguns polítics a fugir a França o Portugal. Hi ha varis intents d'aixecament, el primer el 6 de juny de 1864. El general reusenc Joan Prim, sempre estava al darrere d'aquests “pronunciamientos”.

El 12 de març de 1865, es va inaugurar la línia del “ferro-carril” de València a Tarragona. Al nostre entorn, les estacions eren les de l'Hospitalet i Cambrils. L'estació de Cambrils va entrar en funcionament el 1867²⁰. Algun dels meus avantpassats deia del ferrocarril que “*passava el mal art per la terra*”. La creació de la xarxa ferroviària catalana parteix de la necessitat de potenciar l'intercanvi de mercaderies entre Catalunya i Espanya: expandir la producció tèxtil (eren els anys de les pèrdues de les colònies) i millorar la importació de cereals de Castella. Això també passava en el propi territori català: calia “vestir” (productes manufacturats) les terres de l'interior a canvi d'aliments.

El clima polític cada cop estava més enrarit. Cal destacar els fets de la dita “Noche de San Daniel” del 10 d'abril de 1865. El govern intentava posar fre als nous corrents d'ensenyament racionalista a la Universitat i defensava radicalment la vella doctrina moral de l'Església Catòlica. A més, havia expulsat de la seva càtedra de *Historia crítica y Filosòfica de España* al republicà moderat Emilio Castelar, per un article on criticava la Reina Isabel II per corrupció. Aquella nit hi van haver manifestacions d'universitaris i la dura repressió va provocar 13 morts. “*A consecuencia de unas silbas que por la mudanza del rector de la Universidad central dieron los estudiantes... a los guardias civiles veteranos, encargados de conservar el orden en la corte, lánzase estos sable en mano sobre los grupos, que se desvanecen y se vuelven a rehacer como por encanto en las calles inmediatas a la puerta del Sol, manejando su terrible arma, el pito; se aumenta con esto la indignación de los guardias... al ver que las silbas continúan, les dan orden ya a la puesta del sol de hacer descargas de fusilería...*”²¹. Als crits dels estudiants la Guàrdia Civil va respondre a trets. Aquests nous corrents, dits

---

¹⁶ “Comportament polític i actituds ideològiques al Baix Camp (1808-1868)”, de Pere Anguera (Associació d'Estudis Reusencs, 1983), pàg. 130.

¹⁷ “Guspines (de la història de Mont-roig)” de Francesc Rom Serra (Edicions Marré / Associació de Veïns Muntanya Roja, 2010), capítol “El transport”, pàg. 47.

¹⁸ Ho esmenta el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, del 2 de febrer de 1871; esmenta que no va tenir descendència.

¹⁹ Havíem vist que el 1829 era administrador a la Junta de construcció de l'església nova.

²⁰ L'anomenat *apeadero*, el baixador de Mont-roig, no s'inauguraria fins al 29 de novembre de 1929. Primer només per a mercaderies i a partir de febrer de 1930 també seria per a passatgers.

²¹ “La revolución en España” d'Eugenio García Ruiz, pàg. 8. Text publicat per capítols a “Adelante. Revista salmantina de política, ciencias, artes, literatura e intereses materiales”, del 29 d'octubre de 1868.

“kraussisme”²², van inspirar la creació de la “Institución Libre de Enseñanza” el 1876, on al capdavant hi havia, entre d’altres, Francisco Giner de los Ríos. El mont-rogenic i polític republicà Agustí Sardà Llaberia fou membre de la junta de la “Institución Libre de Enseñanza” des del 1888 fins la seva mort el 1913.

En una de les actes de l’Ajuntament de Reus del 1865 hi trobem: “*Diez años de una terrible calamidad conocida por Oidium Turkery ha destruido enteramente nuestros viñedos, arrebatando a esta ciudad y su término todas las cosechas vinícolas que eran la principal riqueza de este País... El comercio tan considerable un día es esta ciudad ha desaparecido completamente...*”²³. Foren deu anys de penúries (1855 a 1865).

El 2 de juny de 1865 el general Joan Prim és a França a punt d’anar a Pamplona per encapçalar un altre cop. No s’arriba a fer. Llavors creua França cap a Marsella, on el dia 10 agafa un vaixell per anar a València. Allà tot està a punt, però detenen un coronel i els suports tiren enrere. Joan Prim haurà de fugir d’amagatots amb una barca de pesca cap a Algèria. Mig any després, el 3 de gener de 1866, Joan Prim ho torna a intentar. Ara, en un poble de la província de Madrid, Villarejo, on aconseguix el suport de varis regiments. Però tampoc hi ha l’aixecament general que esperava, ni d’altres tropes, ni popular. Després de 22 dies empaïtat per tropes governamentals, movent-se cap a la Manxa i Càceres, passarà a Portugal.

Aleshores, pocs dies després de l’intent d’aixecament de Prim, l’11 de gener de 1866, es declara l’estat de guerra a Catalunya. Recorren el Camp de Tarragona diverses partides d’homes armats. Tallen les línies fèrries a la Riba i al Vendrell. El dia 16, la partida de “Saqueta”, que venia del Priorat, entra a Reus i va al Cafè de l’Estivill²⁴, que era el lloc on es reunien les persones més radicals. Disparen trets pels carrers i criden “Llibertat”. Aquest “Saqueta”, com veurem a continuació, era Mateu Porqueras de la Morera de Montsant. “*El señor fiscal del consejo de guerra constituido en Tarragona para juzgar a los individuos que tomaron parte en el alzamiento verificado en aquella provincia, ha llamado por edicto a los individuos complicados en aquellos sucesos y que son los siguientes: D. Antonio Escoda, vecino de Alió; D. Benito Ferrer, comandante retirado, de Cambrils; D. José María Cortadellas, de Tarragona; D. Pedro Antonio Torres, comerciante, de Tarragona; D. José Villa y Fausá, maestro de la escuela pública de Vilavert; D. José Antonio Fuste y Nart, maestro de la escuela de Perafort; D. José Baldrich, de Pla de Cabra; D. Andrés Baldrich, de Pla de Cabra*²⁵; D. Gerónimo (Geroni de la Tonda) de Vals; D. Juan Fargas de Renau; Martin de la Tecla; D. Francisco Montes, empleado en el ferro-carril de Valencia; D. Mateo Porqueras (a) Saqueta, de la Morera...”²⁶.

Entre aquests revoltats també hi ha el mont-rogenic Pere Antoni Torres Jordi. Aquest, era fill de Pere Anton Torres Palau i la mont-rogenca Engràcia Jordi Munté, de “cal Jordi”. Havia nascut a Tarragona el 29 de juny de 1843. És possible que fos parent llunyà d’Antoni Ferratges Mesa, el que seria primer marquès de Mont-roig. L’avi

²² Del pensador alemany Karl Christian Friedrich Krause (1781-1832).

²³ “Comportament polític i actituds ideològiques al Baix Camp: 1808-1868” de Pere Anguera (Associació d’Estudis Reusencs, 1983), pàg. 131.

²⁴ Aquest Cafè era al Raval de Sant Pere i el seu propietari era el republicà federal Antoni Estivill Domènech.

²⁵ Aquests dos eren germans del republicà Gabriel Baldrich, cap d’una partida republicana a la Segona Guerra Carlina.

²⁶ “La Soberanía Nacional”, de Madrid, del 10 de febrer de 1866.

d'aquest era Joan Baptista Ferratges Jordi, aquell notari de professió i secretari de l'Ajuntament de Mont-roig que els francesos van afusellar a "l'hort del Riba", el dia 13 de juny, diada de Corpus, de 1811. Els seus pares eren Josep Ferratges Sahuets i Rosa Jordi Mestre i els seus avis paterns: Josep Ferratges Nolla i Gertrudis Sahuets. Així doncs, veiem que també la besàvia del Marquès era de "cal Jordi". Pere Antoni Torres Jordi havia ingressat al Partit Liberal el 1865. En aquella revolta del 1866, va fer costat al pronunciament de Joan Prim, aixecant prop de Valls una partida d'homes. Seria empresonat a Pilats, a Tarragona. El van deportar a l'illa de Fernando Poo i va aconseguir escapar-se a l'escala que el vaixell va fer a les Canàries.

Mig any després del darrer intent, el 22 de juny de 1866, s'inicia un altre cop a Madrid que va ocasionar l'afusellament de 66 sergents i caporals. Aquest vegada, va encapçalat el pronunciament el general Blas Pierrad, que estava desterrat a Sòria i es desplaça a Madrid. El general Joan Prim, que era a França, havia d'anar a Sant Sebastià; però un oficial seu que havia de fer d'enllaç no ho va fer. Llavors, Prim va cap a Perpinyà esperant entrar per Girona on s'ha revoltat un regiment. Aquest, va cap a la frontera per rebre'l, però finalment haurà d'entrar a França i lliurar-se a les autoritats, doncs els perseguen d'altres tropes governamentals.

Ara trobem una llarga carta, sobre el vi que es produïa aquí, que algú de Mont-roig va escriure al "Diario de Barcelona" i que després va reproduir el "Diario de Tarragona": *"En la edición del... 20 del corriente (20 de juliol de 1866), he leído el suelto que trata sobre vino tinto catalán con referencia a una carta de Montevideo²⁷, cuya lectura, ya como cosechero que soy de este líquido, ya por haber residido largos años en la Habana, me ha sugerido el recuerdo de una anécdota de que en parte fui testigo... Antes debo hacer la observación... que vino de mala calidad y vino demasiado fuerte son dos condiciones que si no son opuestas poco falta. Vino de mala calidad lo hay en todas partes, y mucho y mucho del que se embarca en Marsella... Hagamos pues abstracción del vino malo y atengámonos siquiera al demasiado fuerte. Negrito, ve a la tienda de D. Panchito y dile que te de una docena de botellas de vino tinto catalán de lo mejor para obsequiar a los caballeros que han de venir a comer conmigo. Esto dijo el amo a su criado... Probó el vino aquel y dijo: diablo de D. Panchito, negrito, dile que este vino es demasiado fuerte... lo quiero más suave.... Dile a tu amo que me he equivocado, y entrando a la trastienda, vació en un garrafón, la docena de botellas; echó en el mismo igual cantidad de agua y volvió a llenar aquellas de esta mezcla... Este sí que es un vino particular, excelente... Pusiéronse a comer y agotada la docena del báquico-neptúnico líquido, mandóse por otra docena con encargo de que fuese igual y dijera al tendero que este sí que era un vino caballero, fino, sublimado. Comprendido este método de agradar ciertos paladares, no es extraño se busque y prefiera aquí y allí el vino tintaron por los tratantes. Esta exigencia, absoluta hoy en los vinos para Ultramar, tiene ya sus inconvenientes, porque el cosechero para poder venderlo, vese en la necesidad... haciendo con él mil estratagemas... y sobre todo, con este manejo se predispone el vino a malearse. Si este sistema continua, no será extraño*

---

²⁷ M'aventuro a creure que aquesta persona que va enviar la carta des de Montevideo al "Diario de Barcelona" fos aquell mont-roigenc Francesc Vidiella Martí que el 1837 va arribar a l'Uruguai i es va establir a Salto. Sabem que el 1857 es va traslladar a Montevideo i que llavors es va dedicar a negocis d'importació. És a dir, en aquell 1860 de la carta, ja vivia a Montevideo. I, finalment, que el 1874, es dedicarà a la seva gran passió, comprarà una gran finca per plantar ceps i iniciar la producció de vi. Vegeu el text "Francesc Vidiella Martí, un mont-roigenc important vinater a l'Uruguai" del llibre "Mont-roig: esberles d'un mosaic esbocinat" de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 189.

*que el vino catalán se desacredite, cuando con otro bien entendido debería llevarse la preferencia cual se merece como el mejor del mundo...*²⁸.

Finalment, progressistes i demòcrates pacten una acció conjunta per enderrocar l'absolutisme. És l'aliança revolucionària del Congrés d'Ostende (Bèlgica), del 16 d'agost de 1866. Entre d'altres, hi van assistir el general Joan Prim, el general Blas Pierrad, o polítics com Práxedes Mateo Sagasta o Manuel Ruiz Zorrilla.

El 24 de gener de 1867, el govern decideix que l'exèrcit haurà de compondre-se de 200.000 soldats.

El 4 de febrer de 1867, el pretendent legitimista Carles VII es casa amb Margarita de Borbó-Parma, una parenta llunyana.

El 27 de març de 1867 trobem, per primer cop, el fill d'aquell mont-rogenic "americano" Antonio Ferratges Mesa com a vocal de la Junta Directiva de la companyia "Caminos de hierro de Barcelona a Gerona".

L'economia sofreix una important sotragada i els ferrocarrils s'aturen. Diu la Memòria d'aquella companyia del ferrocarril del 1867: *"la crisis financiera que, comenzando a sentirse con intensidad en 1865, siguió aumentando en esta capital hasta que estalló en mayo de 1866..."*. Era la fallida de la Borsa de Barcelona. Fins a 1869 no s'albiraran els signes de represa.

El "Diario de Reus", de l'1 d'agost de 1867, comenta que el sots-governador de Tarragona Sánchez de Toledo *"pudo en la madrugada de ayer sorprender una fábrica de moneda falsa en el término jurisdiccional de Montroig... transmitió las órdenes oportunas al oficial de esta subinspección, don Manuel Nuñez, a fin de que acompañado del vigilante Manuel Casanova, se constituyera al amanecer en el sitio donde se sabía por segura confidencia estaba la máquina y demás útiles, disponiendo al propio tiempo que a la misma hora se constituyera la guardia civil a la citada población para cercar las casas de los presuntos criminales, quienes se presume que a pesar del sigilo con que se llevó a cabo la operación, debieron aperibirse de ello, fugándose con anticipación; créese que son personas bastante acomodadas..."*²⁹. En plena crisi econòmica n'hi havia que intentaven fer diners amb alguna trapelleria.

L'agost de 1867 hi ha un altre intent insurreccional. S'aixecarien Catalunya i Aragó. A Catalunya iniciarien accions guerrilleres les partides liberals, on la demarcació de Tarragona hi aportava molt homes. A continuació, es revoltarien el País Basc i Navarra. Uns dies abans, el pla es canvia. Joan Prim anirà a València on li asseguren que les tropes ja l'estan esperant. Des de Brussel·les, on havia fixat la seva residència, va d'amagat a Itàlia on agafa un vaixell cap a València i hi arriba el 16 de setembre. Sembla que no arriba a desembarcar, doncs li comuniquen que aquelles tropes no volien ser les primeres en revoltar-se i s'hi afegirien després. I el general Prim se'n torna, ara a Marsella, on hi arriba el dia 20. Després anirà a Perpinyà i el dia 23 estarà a Bourg-Madame (La Guingueta d'Ix), a tocar de Puigcerdà (Cerdanya). Els pocs focus insurreccionals serien sufocats i Joan Prim no va entrar a Espanya. Tot i que hi va haver

---

²⁸ "Diario de Tarragona" del 26 de juliol de 1866.

²⁹ Vegeu el text "Una fàbrica de moneda falsa (1867)", de Martí Rom, al web de "Ressò mont-rogenic" del 5 de març de 2020.

alguns moviments a Salamanca, Conca i a l'Aragó, els principals es van produir del 16 d'agost al 3 de setembre de 1867 a Catalunya. Les partides guerrilleres s'havien de concentrar cap al 23 d'agost a Berga per protegir l'entrada de Prim. Tampoc hi va haver la coordinació necessària. *“En la provincia de Barcelona hubo unos dos mil sublevados y... en la de Tarragona se llegaron a levantar contra el gobierno más de seis mil hombres... Entre los guerrilleros se encontraban D. Jaime Ambort, Escoda³⁰, Armentel de Villafranca, un hermano de Baldrich³¹, Torrebadel, Saqueta³² y D. B. Ferrer³³, conocido por el Benet de Cambrils...”³⁴. Veiem que alguns d'aquests ja els havíem trobat en aquella insurrecció de gener de 1866. El 15 d'agost, a Reus, foren afusellats dos joves que s'anaven a afegir a la revolta: *“al mando del entonces comandante Lagunero... los dos de nuestros compañeros de armas... perecieron en el choque que hubo con la tropa de guarnición al salir de Reus, los jóvenes republicanos Pedro Sotorra y Felipe Giménez, (fueron) villanamente fusilados...”³⁵.**

Hi ha una crònica detallada d'aquests fets al “Almanaque del Diario de Barcelona del 1868” que reproduïx els informes del capità general de Catalunya Juan de la Pezuela, comte de Xest: *“En la mañana del 16 de agosto empezaron a circular rumores, según los cuales se habían levantado varias partidas armadas en distintos puntos de Cataluña, y particularmente en los alrededores de Barcelona. Como los sublevados habían roto las comunicaciones entre las capitales de las provincias catalanas, las noticias alarmantes tenían fácil acogida... Tres partidas insignificantes de facciosos que mandan los hombres más desacreditados por sus delitos comunes son el pobre resultado que en este Principado han obtenido las gestiones de los revolucionarios de oficio de dentro y fuera del Reino...”³⁶. Era la versió oficial. Eren “los hombres más desacreditados por sus delitos comunes” que eren ajudats per alguns “revolucionarios” que tenien l'ajut de persones de fora d'Espanya. Entre d'altres, situa Joan Prim en la conxorxa. Com sempre s'ha fet, els enemics d'un règim autoritari (o d'una democràcia en el camí de convertir-s'hi) són delinqüents.*

Continua la crònica. Dia 19 d'agost: *“En el camino de Reus a Salou una compañía... alcanzó a una partida de 40 hombres que salió de Reus, a la que le causó dos muertos diez heridos, dispersándose los restantes que buscaron en la huida su salvación, y arrojando la mayor parte de sus malas armas...”³⁷.*

Dia 21 d'agost: *“Por primera vez queda espedito el tren correo para Tarragona... Espeditas pues todas las vías telegráficas y los ferro-carriles... Reina completa tranquilidad en el resto de la Península; exceptuando de este Principado las provincias de Tarragona y Barcelona, donde considerable número de tropas hacen una activa persecución a pocos y mal armados facciosos que no hacen más que robar y huir...”*

---

³⁰ Antoni Escoda, cap d'una partida republicana a la Segona Guerra Carlina.

³¹ Segurament era Josep Baldrich, germà del republicà Gabriel Baldrich, cap d'una partida republicana a la Segona Guerra Carlina.

³² Mateu Porqueras de la Morera de Montsant.

³³ Aquest, és aquell “D. Benito Ferrer, comandante retirado”, que hem trobat en els fets de gener 1866.

³⁴ “La revolución en España”, d'Eugenio García Ruiz, pàg. 42 i 43. Text publicat per capítols a “Adelante. Revista salmantina de política, ciencias, artes, literatura e intereses materiales”, del 29 de novembre de 1868.

³⁵ Ho recorda cinc anys després el periòdic “La Redención del Pueblo. Periódico Republicano Federal” de Reus, del 15 d'agost de 1872.

³⁶ “Almanaque del Diario de Barcelona del 1868”, pàg. 23.

³⁷ “Almanaque del Diario de Barcelona del 1868”, pàg. 26.

Una pequeña columna... ha batido ayer cerca de Montblanch las facciones reunidas de (Gabriel) Baldrich y (José) Lagunero en un número de trescientos; les ha causado cuatro muertos, y muchos heridos y prisioneros...”³⁸.

Dia 23 d’agost: *“El bizarro brigadier García batió y dispersó ayer completamente en el Bruch a las facciones reunidas de (Gabriel) Baldrich y de (Tomàs) Targarona, causándoles once muertos y muchos heridos... El entendido general Izquierdo, al frente de fuerzas considerables, dirige con su acostumbrado acierto los concertados movimientos de numerosas columnas que han de limpiar de foragidos los pueblos de Tarragona y del Priorato. Los Gobernadores de Gerona y de Lérida me participan del estado de seguridad en que se hallan sus respectivas provincias...”³⁹.*

“Noticias oficiales” del 23 i 24 d’agost: *“(Una) columna... batió ayer en... Gerona, próximo a la frontera dos partidas de rebeldes obligándoles a entrar en Francia en precipitada fuga. Se han presentado muchos facciosos; también lo ha verificado solicitando indulto el Chic de las Barraquetas⁴⁰ hermano del Noy⁴¹, cuya gracia le ha otorgado el Capitán general...”⁴².*

Continua la crònica detallada dels fets. Dia 25 d’agost: *“A consecuencia de la batida que dieron ayer en el Priorato las columnas... ha entrado el desánimo en las partidas y continúan las presentaciones de los revolucionarios en todos los puntos. En Reus lo han hecho ciento veinte individuos con su armamento y varios cabecillas. En Montblanch 31... Las facciones de Sinera de Poboleda y (Benet) Ferrer de Cambrils se han dispersado, huyendo solos los dos cabecillas...”⁴³.*

Dia 3 de setembre: *“Los partes que se reciben de las provincias confirman el afianzamiento en todas ellas de la más completa paz y tranquilidad. En este Principado no quedan sino pequeños grupos procedentes de la partida de Baldrich que vagan por las montañas huyendo de la activa persecución que sufren... Según parte del cónsul de España en Perpiñan ha sido detenido en aquella ciudad e internado don Práxedes Mateo Sagasta...”⁴⁴.* Sagasta era un dels prohoms del Partit Progressista; havia participat, junt amb Prim, en els anteriors aixecaments. En el futur, seria un polític cabdal de l’Espanya de finals de segle XIX. Seria l’únic retingut per les autoritats franceses. El general Joan Prim aniria a Marsella i d’allí a Ginebra.

Però la situació política es desencadena inesperadament. El 5 de novembre de 1867 mor a Biarritz (França), degut a una malaltia aguda i de curta duració, el general Leopoldo O’Donnell, duc de Tetuán, l’home fort dels governs moderats dels darrers anys. Llavors el cap de la Unió Liberal va recaure en el general Francisco Serrano. Tan sols cinc

---

³⁸ “Almanaque del Diario de Barcelona del 1868”, pàg. 27.

³⁹ “Almanaque del Diario de Barcelona del 1868”, pàg. 25.

⁴⁰ Joan Martí Torres dit “Xic de les Barraquetes” era el cap d’una partida republicana. Posteriorment va participar a la “Gloriosa revolución de septiembre” de 1868 i fou diputat a Corts el 1872 i 1893, sempre en el grup republicà.

⁴¹ Vicenç Martí Torres, dit “Noi de les Barraquetes”, era germà del conegut per “Xic de les Barraquetes”. Va participar activament a la Guerra del Matiners. Al juliol de 1856, amb la fi del “Bienni Progressista” (1854-1856), oposarà forta resistència a les tropes governamentals, al barri barceloní de Gràcia. Finalment, el 10 d’agost de 1866, seria assassinat pels Mossos d’Esquadra a Martorell.

⁴² “Boletín oficial de la provincia de Lérida” del 26 d’agost de 1867.

⁴³ “Almanaque del Diario de Barcelona del 1868”, pàg. 29.

⁴⁴ “Almanaque del Diario de Barcelona del 1868”, pàg. 32.

mesos després, el 23 d'abril de 1868, també mor el general Ramón Maria Narváez d'una afecció pulmonar. Fou un cop molt dur per al Partit Moderat. En pocs mesos havien mort els dos cap de govern de la darrera època.

A la “Gaceta de Madrid”, del 15 de setembre de 1867, hi trobem que Joan Gassó que estava de notari a Gratallops passa a exercir a Mont-roig.

En el “Boletín oficial de la provincia de Tarragona”, de l'1 de gener de 1868, hi ha la relació d'electors per les següents eleccions del 17 de novembre, amb el seu domicili i la “quota de contribució de cada elector” (en “*escudos*”⁴⁵). Són 90 electors més 10 (els “prohoms” del poble), total fan 100 persones. Aquests “prohoms” eren: Miquel Bargalló Pujol (farmacèutic, vivia al carrer de la Coma), Pere Ferraté Baiges (cirurgià, Major 89), Joan Gassó Juncosa (notari), Josep González Arnal (veterinari, Sant Antoni 19), Francesc González Bargalló (veterinari, Sant Antoni 19), Francesc Montserrat Alabart (rector, Major 38⁴⁶), Josep Negre Duch (mestre de primera ensenyança, Pica 21)⁴⁷, Francesc Sabater Sans (prevere, Major 101), Leonardo Solà Buixó (metge cirurgià, la Coma) i Francesc Vallès Casadó (cirurgià, la Coma). Ara sols hi ha 100 electors, dels 2.308 habitants que consten a Mont-roig el 1860. Anteriorment hem vist que el 1857 eren 47 i el 1865 eren 114.

Els deu primers per contribució són: Josep Gassó Pellicer⁴⁸ (del carrer Major) 171,491, Bartomeu Romeu Casañas⁴⁹ (del carrer Major) 160,489, Miquel Fontcuberta Vall⁵⁰ (del carrer de la Pica) 121,463, Joan Aleu Martí (del carrer Major) 77,608, Bonaventura Sancho Cabré (del carrer de la Coma) 76,763, Jaume Benaiges Llobet (del carrer Major) 75,635, Joaquin Pellicer Mestre⁵¹ (del carrer d'Amunt) 74,920, Pere Aguiló Salvador (del carrer Nou) 68,196, Joan Prats Pujol (del carrer Nou) 56,992 i Josep Soler Pascual⁵² (del carrer de Sant Antoni) 54,855.

El governador ordena publicar en el “Boletín...” del 8 de gener de 1868: *“Ha llegado a noticia de mi Autoridad que en muchos pueblos de esta provincia, abusando descaradamente de una tolerancia punible y mal entendida de los Alcaldes, no santifican y guardan las fiestas de precepto con todo el rigor y pureza que el Decreto Pontificio exige a una Nación eminentemente católica. Mi Autoridad no puede consentir ni tolerar en manera alguna que en los talleres y obradores de cualquier clase que sean se trabaje públicamente...”*. És curiós veure que diu que no “*se trabaje públicamente*”, però no que no “*se trabaje*”.

---

⁴⁵ El “escudo de plata” es va introduir el 1864. Es va establir que 2 “*escudos*” eren equivalents a 5 pessetes.

⁴⁶ Aquí diu que el rector vivia al carrer Major núm. 38. Sabem que s'estava a l'Abadia, on ara és la Llar d'avis (ara carrer Major núm. 4). Com ja he dit altres vegades, en aquella època el carrer Major continuava més vall, cap a l'eixample, a l'actual carrer de Francesc Riba i Mestre.

⁴⁷ Hem vist que el 1863 era el secretari de la societat “El Porvenir”.

⁴⁸ De “cal Gassó”. Casat amb Maria Serra. Tindrien Francesc Gassó Serra, que seria secretari de l'Ajuntament.

⁴⁹ “Americano” resident a Mont-roig (sabem que des de 1852). Propietari del “Mas d'en Romeu. Pare de Gaietà Romeu Benaprés, que seria alcalde del poble del 1886 al 1891.

⁵⁰ Entre d'altres, propietari del “Mas del Tita”.

⁵¹ De “cal Pellicer”.

⁵² Aleshores era l'alcalde de Mont-roig.

En el “Boletín...”, del 17 de gener de 1868, hi ha el nombre de joves sortejats per fer el servei militar. A Mont-roig n’hi corresponen 30⁵³. A la província eren 2.967. En aquest mateix “Boletín...” hi ha una circular de la Direcció General de Telègrafs que treu a subhasta la instal·lació de la línia telegràfica “entre Tarragona y Valencia sobre los postes del telégrafo de la compañía del ferrocarril, y desmonte de los hilos que van por carretera...”. Es deuria voler concentrar-ho a la línia del ferrocarril; seria més fàcil preservar la seva seguretat.

Hi ha una circular de l’alcalde de Tivissa, del 24 de gener, on ordena que es faci una relació de les arnes situades en el seu terme municipal i demana que s’avisí als següents pobles: Móra d’Ebre, Móra la Nova, Mont-roig, Vilanova d’Escornalbou, Benissanet, El Perelló, Capçanes, Ginestar, Vandellòs, Prasdip i Rasquera⁵⁴. Així doncs, tenim constància que persones de Mont-roig tenien arnes en aquell poble. Com a mínim, jo recordo que l’avi matern, Francesc Rom Serra⁵⁵, tenia arnes a l’Ametlla conjuntament amb “lo tio Pere” (Pere Gil, de la “Cala” de l’Ametlla), que vivien als Prats a tocar dels nostres. A la nostra dreta, mirant al mar, hi havia els Prats de la família del Miquel Brú i Boronat, dit Beate⁵⁶ i, a continuació, els de “lo tio Pere”.

El 31 de gener de 1868 una llei crea la “Guàrdia rural”: “*Para custodiar la propiedad rural y forestal y velar por la seguridad de la misma... Esta fuerza será organizada militarmente; dependerá del Director general de la Guardia civil...*”⁵⁷. Posteriorment trobarem el mont-roigenc Salvador Aragonès⁵⁸ que reclama l’import del lloguer d’una casa seva a la Guàrdia rural⁵⁹. El “Boletín...”, del 12 de febrer de 1868, publica una informació sobre la classificació dels terrenys de Mont-roig. Diu que l’alcalde era Josep Solé Pascual⁶⁰. Aquest, seria alcalde fins la “Gloriosa revolución de septiembre” de 1868. Lògicament, aquests darrers alcaldes del regnat d’Isabel II serien de caire conservador i, més concretament, pensant que ho eren de Mont-roig, deurien ser, com a mínim, propers al carlisme.

En el “Boletín...” de l’11 de maig hi trobem “*la contribución de Inmuebles, Cultivo y Ganadería*” que correspondrà al 1868-1869. Diu que Mont-roig té una “*riqueza imponible*” de 62.267 “*escudos*”⁶¹ i, després de mil i una consideracions (cada vegada hi ha més recàrrecs i suplementes), que li toca pressupostar, en la suma de les despeses municipal i provincials, 13.381,265⁶². El “Boletín...”, del 10 de juny de 1868, publica la quantitat que cada poble ha d’aportar per a les presons. A Mont-roig li toquen 199,700 “*escudos*”⁶³.

---

⁵³ Riudoms: 30, Cambrils: 21 i Montbrió: 10.

⁵⁴ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 3 de febrer de 1868.

⁵⁵ El dels llibres “El Centre Obrer de Mont-roig del Camp (1911-1925)” (Cossetània Edicions, 2003) i “Guspines (de la història de Mont-roig)” (Edicions Marré / Associació de Veïns Muntanya Roja, 2010).

⁵⁶ Avi del Miquel Anguera i Brú, entre d’altres.

⁵⁷ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 6 de febrer de 1868.

⁵⁸ Possiblement Salvador Aragonès Bargalló, del carrer Major (cens electoral de 1868).

⁵⁹ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 21 de juny de 1869.

⁶⁰ Hem vist que ja ho era el 1857 i el 1860.

⁶¹ El “escudo de plata” es va introduir el 1864. Es va establir que 2 “escudos” eren equivalents a 5 pessetes

⁶² Riudoms: 100.212 / 22.934,827, Cambrils: 80.916 / 18.106,925 i Montbrió: 26.957 / 6.832,538 “*escudos*”.

⁶³ Riudoms: 256,500, Cambrils: 193,800 i Montbrió: 100,600.

Un altre d'aquests intents infructuosos d'enderrocar la monarquia absoluta d'Isabel II es produeix el 7 de juliol de 1868. El general Joan Prim i d'altres generals com Francisco Serrano (duc de la Torre) són els caps de la revolta. El finançament fou d'Antonio de Orleans, duc de Montpensier⁶⁴, cunyat d'Isabel II. Aquesta vegada també va acabar malament, amb alguns generals a presó (entre ells Francisco Serrano) o enviats a Canàries i Balears, i a l'exili a Portugal del duc de Montpensier. El duc de Montpensier estarà en totes les conspiracions contra la Reina i aspirarà a succeir-la en el tron d'Espanya.

En algun d'aquests aixecaments contra la monarquia hi va participar també, com a mínim, aquell fill del mont-roigenc "americano" Antonio Ferratges. En el llibre que recopila els trets biogràfics dels diputats de les Corts Constituents de 1869 s'explica que va col·laborar "*pecuniariamente y personalmente al triunfo de la idea liberal en las calamitosas recientes épocas de teocracia y vergonzante absolutismo...*"; hi afegeix que va sofrir persecucions des de molt jove "*que le obligaron a emigrar al vecino imperio*" (a França). Al principi de la seva carrera política, Antonio Ferratges Mesa era un home proper al general Joan Prim. Per cert, recordarem que el seu oncle era Miquel Martí Boronat, casat amb Clara Ferratges Ballester, que vàrem trobar com un dels caps involucrats en la "Guerra dels malcontents" (1827); era un d'aquells pre-carlins.

Hi va haver revoltes a Granada, Santander, Alacant, Alcoi... El punt principal era Andalusia on semblava que preparaven una marxa cap a Madrid. Davant d'aquests fets que s'anaven succeint, el 20 de juliol de 1868 es reuneix a Londres una mena de consell del carlisme, sota el mandat de Carles VII, per elaborar un pla polític.

A Espanya hi havia un "*pronunciamiento*" cada dos per tres. Hi havia aldarulls a les ciutats, però la premsa oficial transmetia una imatge edulcorada de la realitat: "*S. M. la Reina nuestra Señora (Q. D. G), acompañada de S. M. el Rey su augusto Esposo y excelsos Hijos, salió del Real Sitio de San Lorenzo (Escorial) a las doce y 15 minutos de la mañana del día de ayer (10 d'agost) para San Sebastián, habiendo sido despedidos por los Sres. Ministros, Rdos. Obispos y Autoridades militares, civiles y eclesiásticas, en medio de una inmensa concurrencia. SS. MM. y Real familia han continuado su viaje, habiendo sido recibidas en las estaciones del tránsito por las Autoridades y por un numeroso pueblo que ha saludado y vitoreado a sus Reyes con el mayor júbilo...*"⁶⁵.

En el "Boletín..." del 7 de setembre, hi ha el pla general de camins. El núm. 27, "*de primer orden*" és el Falset a Mont-roig per Colldejou. El núm. 28, "*de segundo orden*" és de Mont-roig a Vandellòs per Pradip. El 29, "*de segundo orden*" és de Colldejou a Pradip. El 30, "*de primer orden*" és de Falset a Vinyols per Pradell, Argentera, Duesaigües, Riudecanyes, Botarell i Montbrió. El 31, "*de segundo orden*" és de Pradell cap a Reus "*a encontrar la carretera de Alcolea del Pinar a Tarragona en el punto más conveniente*". El 32, "*de segundo orden*" és de Riudecanyes a Vilanova d'Escornalbou.

---

⁶⁴ Antonio de Orleans, duc de Montpensier, era fill del rei francès Lluís Felip I (va regnar del 1830 al 1848). Es va casar amb Luisa Fernanda de Borbó, filla de Ferran VII i, doncs, germana d'Isabel II. Fugint de la França revolucionària, el 2 d'abril de 1848 s'instal·len a Espanya, a Sevilla, al palau de San Telmo (actualment seu de la Presidència de la Junta d'Andalusia).

⁶⁵ "Boletín oficial de la provincia de Tarragona" del 14 d'agost de 1868.

El 33, “*de primer orden*” és de Cambrils a Vilanova de Prades per Vinyols, Riudoms, Montbrió, Maspujols, l’Aleixar, Vilaplana, la Mussara, la Febró i Prades⁶⁶.

Joaquín de Vera y Olazábal, que era el president de la Diputació de Tarragona (1867-1868) i governador civil escriu, el 12 de setembre: “*La inveterada costumbre que existe en los pueblos de esta provincia de amenizar sus fiestas mayores con la formación de castillos de hombres conocidos en el país con la denominación de Collas dels Xiquets de Valls, ocasiona muchas veces fatales consecuencias que las autoridades deben prevenir y evitar... Esta clase de espectáculos, fuerza es confesarlo, desdican mucho del buen nombre y concepto con que se conocen en todas partes los laboriosos habitantes de esta provincia, y empeño decidido debieran tener ellos mismos en desterrar poco a poco... la formación de esas Torres, que no están en armonía con la reconocida cultura y civilización de los pueblos... Por efecto de esa diversión, hasta cierto punto repugnante, no hace muchos días que en el pueblo de La Pobla de Montornés, cuando con mayor regocijo estaban celebrando sus habitantes la fiesta de su santo titular, acaecieron desgracias personales, resultando... varios heridos y contusos y un muerto... Bien conozco que prohibir de una manera absoluta y terminante la formación de esas Torres, imponiendo castigos, tiene graves inconvenientes y la prudencia no lo aconseja...*”⁶⁷. S’hagués pogut callar.

Del 1866 al 1868 són anys de trasbalsos. Les enormes pèrdues de les companyies del “ferro-carril”, per la construcció de les noves línies, van deixar molt tocats els bancs i les societats de crèdit. Aleshores, es van aturar aquestes obres públiques. També les indústries tèxtils catalanes tenien problemes per l’escassetat de cotó, que venia d’Amèrica del nord, degut a la Guerra de Secessió americana (1861-1865). Tot això va dur a un important increment de l’atur. A més, foren anys de males collites que van dur a la manca de productes bàsics per a la subsistència de les classes populars. Amb aquestes condicions fou fàcil plantejar l’enderrocament de la monarquia absolutista d’Isabel II.

El 1868 l’eminent pedagog mont-roigenc, Agustí Sardà i Llaberia, era el secretari particular del que seria president de la Primera República, Estanislau Figueras, el 1873.

En els propers mesos es succeiran molts fets que alteraran el curs de la història. El 28 de setembre de 1868 hi haurà l’enderrocament de la monarquia d’Isabel II. El 16 de novembre de 1870 va ser aprovada una monarquia constitucional, encapçalada per Amadeu de Saboya, i el 2 de maig de 1872 s’iniciaria la Tercera Guerra Carlina.

---

⁶⁶ Vegeu el text “Mont-roig: geografies, camins i viatgers” del llibre “Mont-roig: esberles d’un mosaic esbocinat” de Martí Rom (Arola Editors, 2019), pàg. 445.

⁶⁷ “Boletín oficial de la provincia de Tarragona” del 14 de setembre de 1868.